

Franckesche Stiftungen zu Halle

Programma Inaugurale

Breithaupt, Joachim Just

[Erscheinungsort nicht ermittelbar], [1702?]

VD18 90815335

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

[urn:nbn:de:gbv:ha33-1-199316](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:ha33-1-199316)

129 D: 5

14433

Instit.

I. N. J. C.

PROGRAMMA INAUGURALE
 RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WIL-
HELMO,
 REGNI BORUSSICI ET ELECTORATUS BRANDEN-
 BURG. HÆREDE; &c. &c.

*EX COLLEGII THEOLOGICI DECRETO,**Ejusdem h. t. PRO-DECANUS*

JOACH. JUSTUS BREITHAUPT,
 S. Th. D. P. P. Sem. Theol. Director,
 Consil. Consist. Duc. Magd.

Ad CONCIONEM DOCTIMASTICAM in Æde Schola-
stica cras hor. IX. habendam,

Nec non

AD DISPUTATIONEM INAUGURALEM
proxime in Auditorio Academ. sustinendam

*A**VIRO PLURIMUM REVERENDO ACCLARISSIMO,*

DN. HENRICO LYSIO,
designato S. Theolog. Profess. Extraordin.
in Acad. Reg. Regiomont.

AUDITORES OMNIUM ORDINUM
solenniter invitat,

P. P. d. XXVIII. Octobr. An. M DCC II.

I. N. J. A.

Ethodum Theologici studii quærentes in Scripturis sanctissimis, eam præsertim in *Epistola Pauli ad Romanos* haud perperam videntur observare; quam propterea *Theologia Compendium* appellare solent. Beata secula Christiani orbis primæva, quibus nullum aliud *Sy-
stema doctrinæ Christianæ* opeatum est! quod enim *Symbolum Apostolicum* accessit, articulorum fidei indicem magis, quam tractatione refert. A seculo tertio ingenia operosiores aggredi curam coeperunt, duce omnium *Origene*. Hic libris IV. *magi dextræ* Religionis principia congescit, *primus*, qui summam doctrinæ Christianæ scripto exposuit, etsi forte rem majore industria & studio, quam felicitate & successu sit executus: id quod judicium de eo est *Georg. Calixti*, in Apparatu Theologico. Illum mox secutus *Lactantius*, divinarum *Institutionem* libris VII. Ecclesiæ tradens. Sed propius ab *Origenis* instituto abesse censentur, quæ sec. V. & VI. prodierunt, hanc in rem scripta; *Augustini*, *Enchiridion*; *Gennadii*, *Presbyteri Masiliensis*, de *dogmatibus Ecclesiasticis*; & *Fulgentii* *Carthaginensis*, de *Fide*. Quæ quidem tria, cum *Origenis* illo primo quatuor dicuntur *Compendia Theologiæ Patrum*. Tandem sec. IX. *Joh. Damascenus*, libris IV. de *Fide Orthodoxa*, adhuc amplius atque accuratius disciplinæ in formam redegit Theologiam: unde ipsi *Bellarminus*, libro de *Scriptoribus Ecclesiasticis*, hanc tribuit laudem; quod is *primus universam Theologiam recto ordine*

comprehenderit. Infelicioꝛ deinde fuit *Sententiarum Magister*, Petrus Lombardus, Episcopus Parisiensis; qui mente quidem non mala, ex Augustino aliisque Patribus sententias collegit dogmaticas, atque ex his libros IV. construxit, Antiquitatis nomine commendatos. At vero cum id magna cum Viri gloria inter homines Seculi XII. factum esset, temporibus trium seculorum XIII. XIV. XV. consecutis abusus ejus tantus emerfit, ut humanæ auctoritatis cœno obducerentur omnia; Scholasticis Doctoribus in sententias Lombardicas sine fine, sed non sine errore multo, commentantibus, ipsiusque verbi Dei exiguam, vel nullam facientibus mentionem. Denique Scripturarum luce per B. Lutherum sec. XVI. denuo accensa, Philippus Melancthon meliores *Locos Theologicos* bono cum Deo condidit, ipsosque unus Chemnitius illustravit rectissime. Accesserunt Gerhardi commentaria, & Syntagmata aliorum haud contemnenda: ad quæ, tanquam insignis corona, jure ac merito refertur, B. Joh. Musæi *Introductio*, quæ ad talia digerenda exquisitissimum introitum subministrat. In his ergo, ultima hac ætate, cognitionum, ad doctrinam Theologicam, spectantium, methodum invenimus; modo, quæ Scholasticorum dementia erat, scripturæ ipsæ divinæ haud iterum postponantur, sed præsidium suum ipso exercitio apud omnes tueri possint.

Aliter quoque dictionem Methodi in Scholis Theologi usurpant, non modo partem illam, in doctrina dogmatum, instruenda sitam, respicientes, verum totius studii Theologici, quoad partes omnes, idoneum tractandi modum, hujusque subsidia & instrumenta. Nec desunt, qui superioribus seculis ejusmodi *Introductiones*, in Theologiam universam conscriptas, ediderunt. Notissima sunt ejus generis opuscula sequentia: Hieronymi Welleri ratio formandi studii Theol. (cujus viri opera quod Lipsiæ in lucem nunc reducta sint, magno Ecclesiæ commodo factum prædicamus) Chytræi, Oslandri, Berkelmanni, Gerhardi, Galixti, Calovii, Hülsemanni, Olearii, Dilberti, Eckardi, aliorumque. Sunt etiam, qui non singula prosequuntur, sed circa eam rem observationes & monita, partim

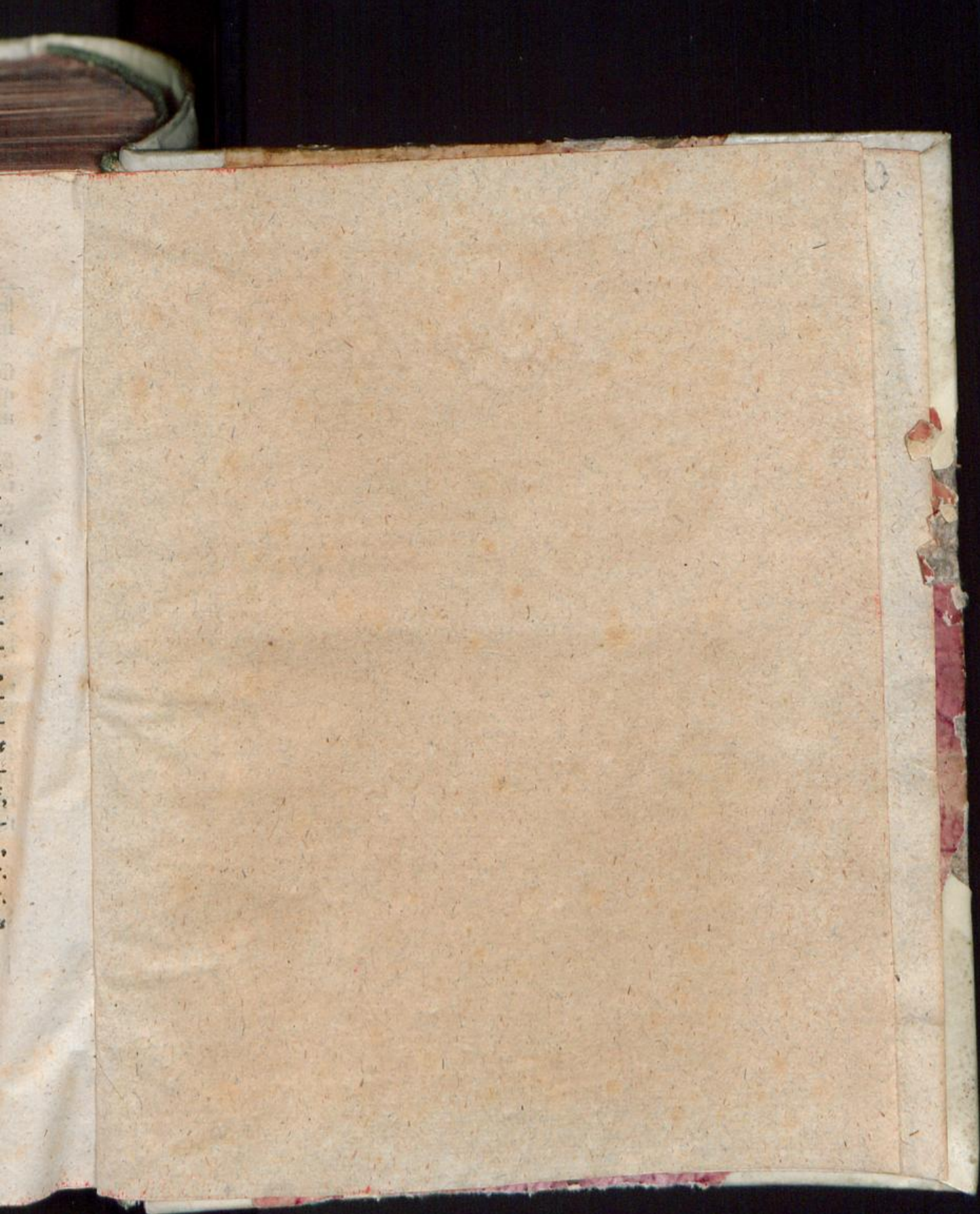
partim generalia, partim specialiora, juventutis bono obtulerunt. Inter hos jam comparet auctor *Disputationis Inauguralis Theologicae*, quam, super eo argumento exaratam, hodie commendamus; Vir Pl. Rever. & Clariss. HENRICUS LYSIUS, auctoritate Regia longe clementissima designatus S. Theol. Prof. Extraordinarius in Universit. Regiomontana, jamque apud nos Doctorandus dignissimus: cujus natales ac studiorum fata paucis enarrare, pietas & consuetudo imperant. Natus est Flensburgi a. M DC LXX. d. XXIV. Octobr. Patre, Maxime Reverendo Amplissimoque Viro, JOHANNE LYSIO, in Ducatu Slesvicensi Consistorii superioris Assessore, Praeposito & Pastore Primario Flensburgensi; orta ex antiqua Lysiorum, Medicorum Flensburgensium, & proavorum Hamburgensium familia, ac Beyerorum illorum, qui descendunt a D. Christiano BEYER, gloriosissimi Electoris Saxoniae Vice-Cancellario Dresdensi, cui an. 1530. in comitiis Augustanis partes delate sunt, praesentibus Carolo V. Caesare, Fratre ipsius Rege Ferdinando, Electoribus, Principibusque atque Ordinibus Imperii reliquis, Fidei nostrae Confessionem publice recitandi; id quod ille modo tam laetabili, distincte, tarde, & voce adeo sonora praestitit, ut non solum in Palatio isto, verum etiam in area inferiore vicinisque locis audiretur. Mater Lysii nostri fuit BRIGITTA, prognata ex stirpe Laurentiorum & Langiorum, quae utraque apud Flensburgenses a multis retro annis consularis fuit, vetustissima. Parentis utriusque voto, antequam is conciperetur, studiis destinatus est Theologicis, & post nativitatem a Patre ferventissimis precibus eundem in finem Deo oblatus, testante id Bibliorum paternorum autographo. In Scholis gaudebat inprimis Hospite ac Praeceptore Viro Clarissimo, HEINRICO MASIO, Con-Rectore Scholae primo Flensburgensis, deinde Schlesvicensis, nunc Rectore Suerinensi, fidelissimo: cui, ut se plurimum debere agnoscit, ita jam optimae Conjugis (quae ipsum habebat instar filii adolescentem, & meritisissimi Theologi Kiloniensis, B. D. KORTHOLTI soror erat) obitum, lugenti, a DEO gratiam solatii atque omnis remunerationis

plenissimam precatur. Antequam mitteretur in Academias, non modo humaniores litteras excoluit, verum etiam Catechesin Dieterici, cum Seberi hortulo Biblico, memoriae mandabat; Logicæ artem disputando, Rhetoricam exercuit perorando; Græcæ idem & Hebraicæ linguæ firmiora hausit elementa, quam vulgo fieri solet, jam tum nec Chaldaicæ ac Syriacæ ignarus. Quo tanquam armaturæ levioris genere instructus, A. MDC XXCVII. m. April. Jenam adiit, ibique præter alia, celeberrimum Philosophi, nunc Theologi Helmstädiensis, JOH. ANDR. SCHMIDII, STURMIIque Altdorffensis, Philosophiam impiger amplexus est. Ita exactis aliquot annis, Lipsiam delatus, Aristotelicam quoque & Logicam & Metaphysicam tractavit, quotidianis tum lectionibus audiendis, tum disputationibus subeundis, sese exercens sub Clarissimo FRIDERICI, Magisterii Gradum, quem vocant, oblatum sapius, suis de rationibus haud consultum duxit recipere. In Theologicis potissimum audit Ven. D. OLEARIUM, legentem in Systema Scherzerianum. Denique in patriam redux, per aliquod tempus Bibliotheca optimi Parentis locupletissima usus in omni Theologiæ parte, ex cathedra Ecclesiastica sermones ad populum habere consuevit. At vero ut studium Ecclesiasticum & Polemicum prosequeretur amplius, Regiomontanam in Academiam se contulit, B. D. DREIERI convictor & auditor assiduus; quem audit in Dietericianam Catechesin, ipsiusque Disputationibus contra Pontificios id temporis perpetuus vel Respondens vel Opponentis interfuit, in Bellarmini aliorumque Adversariorum lectionem ac refutationem maxime incumbens; PFEIFFERI etiam Collegio Dogmatum Ecclesiasticorum vacans. Theologiam Homileticam a Ven. D. SANDIO publice accepit, adhibitis quoque privatis lectionibus Clar. KUNSTMANNI. Iterum, sic annis pluribus transactis, ad Suos reversus, iter in Academiam Hassniensem fecit. Unde in patriam redeuntis partes impositæ sunt. Patriis senescentis concionibus sublevandis laborem impertiendi: qua occasione, cum ei prima vice dicendum esset de Regeneratione, Deus ipsum tentationum variarum interiorum exercitio dignatus est, trahens dilectam animam ad rationem sui juxta verbum ecclesie

leste

leste investigandam penitus. Fatetur enim, utut multa legerit,
tamen secundum orthodoxam hypothesin contra Pontificios, qua
urgemus, quemvis salutis suae certior fieri posse ac debere,
cum haesitationem de adultorum regeneratione, tot lapsus deper-
dita, sentiret, instar teli acutissimi animum suum sine intermissi-
one illa verba: **NON POTEST INTROIRE IN REGNUM**
COELORUM. Quod quidem vulnus tam benigne & immisit
& curavit Pater Miserationum, ut inter gravissimos agones, sine
quibus veram fidem firmari negat Apologia August. Confess. eo
certior magis magisque secuta sit victoria, orationis & meditatio-
nis exercitationibus deinceps roborata fidelissime. Quo in statu
post Scripturam Sacram ipsam, B. Joh. Arndii scripta sibi quam
maxime profuisse, gratus praedicat. Atque hac ratione, non aliis
modo verbum Dei proponens, sed ad aliud ante omnia se i-
psam applicans, dies illos omnium felicissime posuit domi. Po-
stea mox accidit, ut, de Academia Fridericiana hac nostra dedi-
canda, rumor in Holsatiam penetraret. Quo & ipse excitatus,
huc etiam venit tandem, neamque mensam & consuetudinem
usurpavit, nec non Optimi Collegae **FRANCKII** Lectiones, Con-
ciones ac consilia. Interea desideratissimus, Parens ipso dedica-
tionis Academicæ Hallensis die, beatam mortem obiit, & Eccle-
siae patriæ primores quam plurimi relictum hunc Filium successi-
oni destinarunt. Cum autem ipse hinc vicinas Academias, vi-
rosque celebriores inviseret, per unam atque alteram hebdomada
instituisset, litteræ domum vocantes, paternumque offerentes mu-
nus, hic eum haud invenerunt; sed frustra mirifico sunt errore
in aliquot loca transmissæ, ex quibus alio discesserat. Ita factum,
ut fato non obscuro adhuc retraheretur a Ministerio; quod inte-
rim delatum alteri est, de quo suavissimo suo amico, eum in lo-
cum substituto & Patriæ & sibi gratulatur. Nihilominus ad fu-
os pietatis causæ, rediit, neque Ecclesiæ officia subduxit sua.
Sequentes de hinc annos involuntate divina acquiescens, ex aperta
Numinis providentia faustissimum subiit conjugium, atque ita
bene latere & bene vivere, studiisque ac rebus consulere privatis
maluit, quam munera Ecclesiæ, iudicio horrendo obnoxia, temere
infectari. Ast quæ admiranda sunt DEI vestigia, præter opinio-
nem

nem nuper evenit, ut Berolinum invitatus ubi ejus Frater natu-
minor de Ecclesia meretur præclare, a summis æque ac justis re-
rum æstimatoribus Regi nostro longe clementissimo vir, pro sin-
gulari suo merito, commendaretur, atque expeteretur simul ad
dirigendam Scholam illustrem, quæ ex munificencia Regia Regio-
monti modo condita est. Ut itaque virtutes ipsius eo ampliorem
fortirentur campum, in quo, tanquam frugifere arbores, sese ex-
fererent; SS. Regia Majestas officium quoque Professoris Theo-
logi Extraordinarii, in Academia Regiomontana, præcipue colen-
dum ipsi demandavit. Requirebat hæc conditio, ut Doctoris
Theologi dignitatem præ se ferret. Jussus igitur, modeste a Col-
legio nostro istam impetrare, & die hujus mensis XX. admissus
ad tentandam eruditionem, quæ jam antea non parum nobis ex-
plorata erat; ita promte & tali cum judicio de propositis doctri-
næ Theologicæ partibus respondit, ut Collegii decreto patefactus
ei sit aditus ad præstanda specimina publica. Habuit proinde d.
XXV. & XXVII. in publico Auditorio Academico *Lectiones Cur-
sorias*, super ad Ebræos cap. I. v. 1. 2. 3. jamque id eo est, ut cra-
stina luce, quæ Domin. p. F. Trinit. XX. erit, pro more Con-
cionem habeat hor. antemerid. IX. in Æde Scholastica: proximis
diebus etiam Disputationem illam solennem, de STUDIO THE-
OLOGICO docte concinnatam, publico examini submissurus.
Ad quem utrumque actum Academicum, consentiente Magnifi-
co Pro-Rectore, Proceres omnium ordinum, Professores Cives-
que Academicos, Illustrissimos, Illustres, Amplissimos ac No-
bilissimos, officiose atque amanter invito, gratiæ divinæ
commendans omnia. P. P. in Academia Regia
Fridericiana d. XXVIII. Octobr.
A. M DCC II.

129 D. 5

- 29) Jo. W. H. Berger (Ernst), de incommodo ex
literatis ephemeridibus capiendis 20 f.
- 30) Just. Christ. Thorschmid (Schubert), de studiorum
ratione ad genus seculi composita 44 f.
- 31) Polycarp. Dyser (Hahold), Anima dormiens criticae
in ephemeridum literarum... methodum 24 f.
- 32) Jo. Christ. Ernesti, de incommodo ex literatis
ephemeridibus capiendis ^(K. H. H.) 18 f.
- 33) Joach. Just. Preithaupt (Typius), de studio theologico 36 f.
- 34) Jo. Laur. Mosheimius, Orationes
1) de eo quod nimis est in studiis criticis
2) de Christo unico theologo imitando 104 f.
- 35) Joach. Lange (Piper), Theologiae studiosus... aptus et
fidelis 36 f.
- 36) Jo. Laur. Mosheimius, Dissertationes de theologo non con-
tentioso... 120 f.
- 37) Georg. Jac. Kehr, Methodus promovendi studii philologico-
theologici in laudando... sensu biblicum, hebraicorum.. 16 f.
- 38) Joach. Lange, de genuina studii theologici... indole ac
methodo 20 f.
- 39) Christ. Münder, Prolegomena de incrementis studii exegetici
adhuc sperandis 16 f.
- 40) Joach. Lange (Kantius), Idea boni animarum pastoris
e prim. epist. Pet. c. 7, v. 1-4 interpretatus proposita 44 f.

Band 5 H.

